

Nr 107.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal.*

Med anledning av propositionen nr 72 med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal får jag anföra följande.

Beträffande jordkommissionens förslag, under §§ 3—10, motsvarande enahanda paragrafer i det nu framlagda lagförslaget, anfördes av mig i avgiven reservation:

»Dessa föreskrifter överensstämma med vanliga stadganden i svensk social lagstiftning. De synas ock efter bokstaven ganska väl motiverade med ett rättvist avvägande så gott sig göra låter mellan rättigheter och skyldigheter.

Emellertid bygger dylik lagstiftning på ett *antagande av en jämlikhet, som i verkligheten icke alls finnes*. Lagbuden bli därför oftast mera ett skådespel i lagtexten än någonting värdefullt i tillämpningen. Någon jämlikhet förefinnes nämligen gemenligen icke och så ej heller i förevarande fall.

Själva förslaget tillkomst härleder sig ju från den uppfattning, att det finns en klass arrendatorer, som äro *beroende*, och därför måste erhålla statsmaktens stöd. Att sedan lämna en sådan arrendator det tillämnade stödet på det sätt, att han skall för att ernå detsamma uppträda självständigt emot jordägaren och anlita legala utvägar såsom vore han en oberoende samhällsmedlem, detta är, såvitt jag förstår, en motsägelse.

Dessa beroende människor på landet sakna alla förutsättningar att kunna eller våga sig på att spela den roll, som en välvillig lagstiftning från huvudstadens skrivbord tillämnat dem. De flesta få kanske icke ens kännedom om lagens tillvaro eller att den angår dem personligen, ännu mindre någon vetskap och något förstånd på dess detaljer. Vilka snaror och omöjligheter är det icke som skänkas dessa människor genom rätt eller plikt att inom nittio dagar före arrendetidens utgång påfordra förlängning och detta hos en jordägare, som kanske i de flesta fall befinner sig fjärran från platsen, att härvid iakttaga vad som om uppsägning av arrendeavtal är stadgat, att utse skiljeman och stå till reds med en oöverkomlig skriftväxling, att stämma till domstol och göra det inom viss tid, att ställa borgen för den skada, som kan tillskyndas jordägaren och göra det inom en viss legal tid, att avlöna sin skiljeman, att eventuellt gottgöra jordägaren för mistning av jorden och annan skada o. s. v. För de flesta människor i landet betyder allt sådant ovissa öden, vanskligheter av alla slag, advokater samt först och sist penningar och återigen

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 3 saml. 44 häft. (Nr 107—108.) 1

penningar. Hur skall saken då ej ställa sig för ifrågavarande beroende ensittare i avskilda vinklar och vrår med de långa avstånden och den fullkomliga hjälplösheten såsom enda perspektiv och rättesnöre.

Något annorlunda ställer sig saken måhända i de fall, att arrendatorerna äro starkt och respektingivande organiserade. De kunna då påräkna insiktsfull hjälp av sina organisationer och dessas förtroendemän. Under den tillämnade lagens verkningstid kommer det emellertid med säkerhet att inträffa, att en stor del, kanske de flesta av dem, som lagen vill vårda sig om, komma att stå oorganiserade eller som medlemmar i svaga organisationer.

Av dessa skäl har jag inom kommissionen påyrkat, att förlängningen skulle verka automatiskt utan att göras beroende av något tillkännagivande från arrendatorn. Detta synes vara så mycket mindre betänkligt som de flesta av dessa arrenden utan hotet om en ingripande lagstiftning säkerligen skulle utan vidare förlängts. I övriga fall, där jordägaren och arrendatorn äro ense om arrendets upphörande, hindrar lagen, som ju ej är tvingande, icke att en skriftlig konfirmering därom äger rum.

I överensstämmelse med vad ovan sagts och föreslagits böra de efterföljande bestämmelserna i förslaget anpassas, och bördan av ytterligare åtgärders vidtagande väsentligen läggas på den, som mest förmår och förstår att bära den, nämligen jordägaren och staten.

I den mån författningen ändock måste pålägga arrendatorerna eget initiativ och förutseende, bör staten förordna särskilda personer att på begäran lämna dem effektivt biträde. Likaledes är det säkerligen en viktig angelägenhet att kännedom om författningen sprides i orterna samt exemplar av densamma finnas lätt tillgängliga, vilket hitintills enligt min uppfattning försummats i all social lagstiftning. Om allt detta bör lagen helst innehålla föreskrifter, men saken kan ju i alla fall avhjälpas på enbart administrativ väg, såvida det verkligen också sker.»

Dylika erinringar, som i ett och annat även biträtts i avgivna utlåtanden om förslaget, ha föranlett, att de av jordkommissionen ifrågasatta åtgärderna, i syfte att skydda jordägaren mot följderna av en obefogad rättegång uteslutits ur det för riksdagen år 1920 framlagda regeringsförslaget. Den huvudsakliga anmärkningen kvarstår emellertid och synes mig ovillkorligen böra föranleda någon ändring i förslaget.

Vad angår jordkommissionens 11 §, motsvarande regeringsförslagets 12 §, anfördes av mig inom kommissionen:

I »denna del av lagen har jag ansett, att den bör utsträckas att omfatta åtminstone alla *underarrendatorer till dem, som arrendera jord, tillhörig kronan, kommun eller allmän inrättning*. Som bekant är en sådan underarrendering tyvärr mycket vanlig på kronojord. Man kan säga, att även formellt är det här fråga om ett privat arrende. I realiteten är dessa arrendatorers tryckta och beroende belägenhet mångenstädes en allmänt bekant sak. Deras rätt att efter en lång besittning kanske ibland i generationer en gång komma fram till en självständig besittning bör ej få äventyras av att en privatperson egenmäktigt uppsäger dem från en jord, som icke ens är hans.»

I fråga slutligen om övergångsbestämmelserna, vilka hava enahanda avfattning i jordkommissionens och regeringens förslag, tillät jag mig i kommissionen yttra:

»Enligt min uppfattning och erfarenhet, exempelvis om norrlandstiftningen, måste den insikten någon gång slå igenom, att en social lagstiftning ofta måste i större eller mindre mån vara *retroaktiv* och ej får uppenbart förfela sitt ändamål i avsevärd delar genom att träda i kraft först med lagens promulgerande. Under tiden från det lagförslaget förelegat hos regeringen och sedan går sin gång över ortsmyndigheter, lagråd och riksdag fram till förenämnda tidpunkt lämnas utrymme för mångahanda spekulationer att på grund av sin kännedom om lagen och dess avsikter söka förekomma de senare. Lagen måste därför ha en viss retroaktiv verkan. I detta fall synes en sådan återverkande tillämpning lämpligen böra sättas till den dag, då jordkommissionens betänkande avlämnats.

Det är så mycket angelägnare att här även i övrigt noga överväga lagstiftningens omedelbara framträdande som *en myckenhet arrenden utgå den 14 mars 1920*. Arrenden, som redan nu blivit uppsagda i laga ordning, kunna knappast omfattas av lagen, då förmodligen både jordägare och arrendator träffat anstalter med anledning av uppsägningen. Detsamma kan ock ha inträffat med arrenden, som skola utlöpa den 14 mars 1920 enligt icke blott kontraktens lydelse utan även parternas samstämmiga önskan eller uppfattning, att så skulle ske.

Emellertid givas kontrakt, i förevarande fall sannolikt de allra flesta, som visserligen äro ställda på viss kort tid, men i alla fall oavlåtligt fortsättas enligt tyst överenskommelse, ibland sedan långa tider, ja generationer. Det är stadgat, att om arrende utgår på viss dag men brukaren sitter kvar i två månader utan att bli anmanad att avflytta, så fortfar arrendet. Om nu detta lagförslag framföres av statsmakterna i syfte att få dess grundsatser lagfästa vid denna riksdag, kan det på många platser inträffa, att en eljest ej avsedd uppfordran till avflyttning kommer till stånd omedelbart eller innan förenämnda två månaders utgång. Lagen skulle på det sättet stjälpas en mängd människor, som den velat hjälpa. Detta får icke gå för sig. Genom lämpliga övergångsbestämmelser, stödda av andra utvägar, som även förefinnas, bör ett så stort missförhållande kunna undvikas.»

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i det genom proposition nr 72 framlagda förslaget till lag om förlängning av vissa arrendeavtal ville besluta erforderliga ändringar i syfte:

1) *beträffande 3—10 §§*, att förlängningen av arrendena verkar automatiskt utan att göras beroende av något tillkännagivande från arrendatorn och i övrigt bördan av ytterligare åtgärders vidtagande väsentligen lägges på den, som mest förmår och förstår att bära den, nämligen jordägaren och staten ävensom, i den mån författningen ändock måste pålägga arrendatorerna eget initiativ och förutseende, åtgärder vidtagas för att bereda dem ett effektivt biträde och kännedom om författningen;

Motioner i Första kammaren, Nr 107.

2) *beträffande 12 §*, att lagen utsträcker att omfatta åtminstone alla underarrendatorer till dem som arrendera jord tillhörig kronan, kommun eller allmän inrättning;

3) *beträffande övergångsbestämmelserna*, att det äventyr som enligt vad ovan sägs är med dem förbundet väsentligen undvikas.

Stockholm den 7 mars 1922.

Carl Lindhagen.
